

ЗАМАН

Газета издається на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ruКЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**Къарау**

Казбек Коков Элбрус районда болгъанды, федерал программалагъа кирген къауум объектни да жокълагъанды

Тюнене КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Элбрус районда болгъанды, Тырнауузда Гирхожан сууда ырхыны ётдюрген ыз не халда болгъанына къарагъанды. Белгилисича, 5 августда аны бла ырхы тюшгенди. Алай ол ызны плотинадан башлап Бахсан суугъа дери кесеги заманында тазаланнганыны хайырындан, къутуруп келген суу артыкъ уллу хата салмагъанды.

Бу жумуш 2021 жылда РФ-ни Правительствосуну Председатели Михаил Мишустинни себеплиги бла тамамланнганды. Аны буйругъу бла анга Правительствону резерв фондундан республикагъа 22 миллион сомдан артыкъ бёлюннгенди.

Казбек Коков дагъыда федерал эмда регион проектлеге бла программалагъа кирген социал объектлени бир къауумун да жокълагъанды. Тырнауузда билим бериуню жангыча къурауну программасына кёре 1-чи номерли лицейни окъутуу мекаямы бла башланнган школу жангыртыла турадыла. Анда 700 чакълы сабий окъуйду. Башланнган школда ашхана кенгертилгенди, шёндю мекаямы ичи эмда тышы сюртюле турадыла. КъМР-ни Башчысы физиканы, химияны бла биологияны кабинетлерин шёндюю оборудование бла жалчытыугъа энчи эс бурулурун излегенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Правительство

Ал жанында – инсанларыбызны къолайлыкъларын кётюрюу

Къабарты-Малкъарны Правительствосуну кезиулю кенгешинде сюзюуге чыгъарылгъан тогъуз бегимни проектлерини кёп къалмай экиден бири къыйын жашау болумлагъа тюшгенлеге эмда Донбассда аскер къазауатда жаралы болгъанлагъа себеплик этиу бла байламлы эдиле. Жыйылыуну Правительствону Председатели Мусукланы Алий бардыргъанды.

Кенгеш башланнганда, ал эки проектни КъМР-ни жер эм ырысхы байламлы халла министрени къуллугъун толтургъан **Уяналаны Таймураз** туура этгенди. Биринчисинде бу министерствону башчысына къошакъ эркинликле бериуню юсюнден айтылады.

Ахыры 2-чи бетдеди.

«Къабарты-Малкъар Республиканы физкультурасыны бла спортуну сыйлы къуллукъчусу» деген ат атауну юсюнден

Къабарты-Малкъар
Республиканы Башчысыны
УКАЗЫ

Физкультураны бла спортну айнытыугъа, ёсюп келген тёлюню юретиуге да уллу къыйын салгъанлары эмда кёп жылланы бет жарыкълы урунганлары ючюн

«Къабарты-Малкъар Республиканы физкультурасыны бла спортуну сыйлы къуллукъчусу» деген ат атаргъа

ГОПЛАЧЕВ Замир Ададьбиевичге – Черек муниципал районда «2-чи номерли спорт школ» муниципал казна учрежденияны тренерине

ЗАКУЕВ Артур Владимировичге – Къабарты-Малкъар Республиканы «Эркин тутушудан олимпиадалы резервли спорт школ» къырал казна учреждениясыны директоруна

МИНОВСКАЯ Елена Владимировнагъа – Къабарты-Малкъар Республиканы «Эркин тутушудан олимпиадалы резервли спорт школ» къырал казна учреждениясыны женгил атлетикадан бёлюмюню таматасына

ТЁППЕЛАНЫ Азаматны жашы Аликге – Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясыны Физкультура, спорт эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла управлениясыны «Эркин тутушудан бла боксдан 3-чю номерли спорт школ» муниципал казна учреждениясыны эркин тутушудан тренерине

ТХАЗЕПЛОВ Аниуар Мухажидовичге – бийик билим берген «Х.М.Бербеков атлы Къабарты-Малкъар къырал университет» федерал къырал бюджет учрежденияны Педагогика, психология эмда физкультура-спорт билим бериу жаны бла институтуну доцентине.

Къабарты-Малкъар
Республиканы Башчысы

К. КОКОВ

Нальчик шахар,
2022 жылны 11 августу,
№78-УГ

КъМР-ни 100-жыллыгына**3 бет**

Таулу тишируу – биринчи министр

Халкъыбызда атлары кёп айтылмагъан, ауанада тургъан ахшы адамла кёпдюле. Уруш аллы жыллада социал жалчытыуну наркому, арда 1970-чи жыллада да, солугъа кетгинчи, бир кесек заманны социал жалчытыуну министри болуп тургъан **Тёппеланы Тауени** къызы Къаний аладан бириди.

14 август – Къурулушчуну кюню**4 бет**

Республикабызны шахарлары, эллери жылдан-жылгъа ариудан ариу бола барадыла. Анга себеплик этген а арт жыллада ишлене тургъан журтладыла. Сёз ючюн, эки жыл мындан алда хайырланыргъа берилген **Нальчикде Ленин атлы проспекте мектеп.**

Тынгылылыкъны бла хунерликни байлашдыра

Казбек Коков Элбрус районда болгъанды, федерал программалагъа кирген къауум объектни да жокълагъанды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Лицейни къатында майдан да тапландырыла турады. Анга «Шендю-го шахар болумну къурау» федерал проектге кёре ахча бёлюннгенди. Казбек Коков Гызы улуну бла Отар улуну орамларына ремонт къалай этилгенине къарагъанды. Аланы юслеринден анга анда жашагъанла билдирген эдиле, нек дегенде ол жолла социал объектлени къатлариндадыла.

Казбек Коков Элбрус районну администрациясыны башчысы **Сотталаны Къурман** бла муниципалитетни социал-экономика айныуу онгларыны юсюнден сёлешгенди. Анда билим бериуну бла маданиятны айнытугъа баш магъана бериледи. Кенделенде Доттуланы Ахматны атын жюрютген школда тынгылы ремонт барады. Бери жангы мебель, окъутууда керекли оборудование да келтирилгенди.

Андан сора да, быйыл «Хар сабийни жетишими» деген федерал проектге кёре Тырнауузда Совет Союзну Жигити В. Кузнецовну атын жюрютген 6-чы номерли школну эмда 5-чи номерли гимназияны спорт залларына ремонт этилип бошаллыкъды. Огъары Бахсанни бла Лашкутаны школларында «Точка роста» деген бёлюмле ачыллыкъдыла. Алада ишлерик устазла усталыкъларын ёсдюрюу курсладан ётгендиле.

«Культура» миллет проектге кёре Тырнауузда Краеведение музей жангыртылгъанды. Ара библиотека

да жангыртыла турады. Бусагъатда ары жангы мебель бла оборудование сала турадыла.

КъМР-ни Башчысы Тырнауузну тау-байыкъландыруучу комбинатыны къурулуш майданында да болгъанды, анга элтген жолну халин да кёргенди. Бююнлюкде къурулуш эмда жол ишлени техниканы 75 тюрлюсю бардырады. Ишни 11 айны ичинде бошаргъа белгиленеди да, аны андан алгъа тамамларгъа да боллукъдула. Аны бла бирге промышленный объектни ток эмда газ бла жалчытууну мадарлары этиледиле.

«Тырнауузда вольфрам-молибден магъаданы чыгъарып башларча мадарла Россейни Президенти Владимир Путинни буйругъуна кёре

этиледиле. РФ-ни Правительствосу къыралгъа бла бизни республикагъа стратегия магъанасы болгъан бу проектни бардыругъа хар жаны бла да себеплик этеди. Аны 2023 жылны ахырында – 2024 жылны башында ишлетип башларгъа умут этиледиле. «Вольфрам бла молибден – аз тубеген къаты металадыла. Аланы кесибизде чыгъарыу импортну алышындыруу борчну толтурууда уллу магъананы тутады. Регионда уллу промышленный производствону къурау а жангы ишчи жерле ачаргъа, республиканы бюджетини файдасын ёсдюрюрге да себеплик этерикди», - дегенди республиканы оноучусу, комбинатны къурулуш майданында болгъандан сора.

Кенгеш

Айлыкъны тэлеуге энчи эс бурулгъанды

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** республиканы Правительствосуну жыйыуун бардыргъанды. Анда республиканы социал-экономика айныуу не халда болгъанына къаралгъанды, иш хакъны тэлеуге энчи эс бурулгъанды.

Алайды да, быйылны биринчи беш айында ишлегенлени айлыкълары орта эсеп бла 32734,3 сомгъа жетгенди эмда былтырны ол кезиуну бла тенгешдиргенде, 8,3 процентге кёбейгенди.

- Багъаланы эсге алсакъ, иш хакъны ол ёлчемине биз ыразы болуп къалалмайбыз. 1 августдан бюджет сферада ишлегенлени хакълары энтта да 10 процентге кётюрюлгенди. Халкъны файдасын кётюрюу эмда ол битеуроссей ёлчемден аз болмазча этиу жаны бла ишни андан ары бардырабыз. Аны бла бирге ишизлени санын азайтуу жаны бла мадарла этебиз, - дегенди Казбек Коков.

Республиканы Башчысы дагъыда

адамларыбызгъа, артыкъда сабийле-ри болгъан юйюрге, тутучлулукъ этиу баш борчладан бири болгъанлай къалгъанын эсертгенди. Бизде юйюрге тэлеуледен 7 тюрлюсю бериледи. Алай къауумгъа болушлукъгъа деп бёлюннген ахча 2,1 миллиард сомну тутады. Битеу да 25 351 сабийге, 12 990 юйюрге социал болушлукъ этилгенди. 83 юйюрге уа жашау журтла бла болумларын игилендиррге себеплик этилгенди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Ал жанында — инсанларыбызны къолайлыкъларын кётюрюу

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Сёз мында муниципалитетлени чеклерин тохташдыруу эмда тюрлендирюу бла байламлы документлеге къол салып, аланы регионну Правительствосуну атындан Бириккен къырал реестрге жи-бериуну юсюнден барады.

Экинчи проектде айтылгъанга кёре уа, Нальчикден Лескен районну иелигине жеринден тепдирилмеген мюлк кётюрю-леди эмда республиканы Жарыкъландыруу эм илму министрствосундан бу шахаргъа тёрт жюзден артыкъ компьютер хакъсыз бериледи.

Транспорт эмда жол мюлк министрни къуллугъун толтургъан **Улбашланы Ислам** регион магъаналы автомобиль жоллагъа ремонт этиу неда алагъа къарау жаны бла къырал келишимлени излемлерин тюрлендирге амал боллугъун билдиргенди. Сёз анда ишлени багълаларын тергеу методикаланы юслеринден барады.

Экономиканы айнытуу министр **Рахайланы Борис** гитче эмда орта бизнес бла кюрешме дегенлеге ишни женгил башларча ахча бла себеплик этерге боллугъуну юсюнден хапарлагъанды. Аны хайырын кёрюрге боллукъланы жыл санлары 25 жыл бла чекленеди. Ахча кеси да конкурс бардырылып берилликди. Аны эм уллу ёлчеме 500 минг сом бла чекленеди, эм азы уа жюз минг сом боллукъду.

Быйыл 14-17 сентябрьде жаш тёлуну Шимал Кавказда фестивалы бардырыллыкъды да, аны хазырларгъа эмда ётдюрюрге жууаплы боллукъ комитетни къурауну юсюнден жарыкъландыруу эм илму министр **Анзор Езаов** хапарлагъанды.

Башында айтханыбызча, кыйын жашау болумлагъа тюшгенлеге эмда Донбасда аскер къазауатда жаралы болгъанлагъа себеплик этиуну юсюнден тёрт бегим къабыл этилгенди. Аланы сюзюрге КъМР-ни урунуу эмда социал кёруулау министр **Асанланы Алим** чыгъаргъан эди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Машук-2022

Форум ишин башлагъанды

Бююн Пятигорскда «Машук-2022» жаш тёлү форум кесини ишин башлагъанды. Анга къатышыргъа суйгенлерин Россей Федерацияны 86 субъектинден, Донецк эмда Луганск халкъ республикаладан да 2 мингден аслам адам билдиргенди. Аладан форумну очный сменасына 1000 жаш бла къыз сайлангандыла, дагъыда минг адам а цифралы сменасына къатышырыкъдыла.

Быйыл билим лагерни баш темасы Россейни халкъларыны маданият хазнасыны жылына жораланганды. Алай аны бек магъаналы кесеге – проектлени кёруулау – да сакъланырыкъды. Бир жангылыкъ да барды – Пятигорскну энчиликлерин, аны тарых объектлерин тинтиу, анда жашагъанла бла ушакъ бардыруу.

Форумну юч сменасы боллукъду. Биринчиси – «Бизни жангычылыкъларыбыз» - 13-20 августда ётерикди. Экинчиси - «Биз магъаналыгъа санагъан затла» - 20 августдан 27-сине дери барлыкъды.

Цифралы смен а 22 августда башланып 26-сында бошаллыкъды.

КЪМР-НИ 100-ЖЫЛЛЫГЫНА

Халкыбызда атлары кеп айтылмаган, ауанада турган ахшы адамла кепдюле. Уруш аллы жыллада социал жалчытыуну наркому, артда 1970-чи жыллада да, солугъа кетгинчи, бир кесек заманны социал жалчытыуну министри болуп турган Тёпеланы Тауени кызы Къаний аладан бириди.

Ол 1912 жылда Быллымда тууган эди. Анга Ленинчи окъуу шахарчыкъда окъургъа насып тюшгенди. Ызы бла ол Къабарты-Малкъар кырал педагогика институтну таууханды. Уруну жолун устаз болуп башлаганды. Кызыны Тиширыуаны битеуроссей съездине делегатха айыргандыла. Ол анда Надежда Константиновна Крупская бла тубешип, ушакъ этгенди.

Къабарты-Малкъарны халкъ поэти

«Къарахалкъ», «Кёпюрле», «Куркужин», «Урусбийланы эл», «Малкъар партизанла», «Элбрус жанында жашау» эм башха очерклерин да бизни юсюбюзден жазганды. 1933 жылда Крайнацсовет бла Совет жазычуланы Север-Кавказ оргкомитети Павел Максимовну бизге жазычуланы союзларыны оргкомитетлерин кюраргъа ийгенди. Аны юй бийчеси, Ростовда медицина институтну бошагъ-

Таулу тиширыу – биринчи министр

Биринчи тизгинде ортада акъ жаулукълу кызы Тёпеланы Къанийди. Сурат 1927 жылда Москвада алыннганды.

Гуртуланы Бертни эсгеруи китабында «Бизни литературабызны шуху» деген статьясы барды. Аны ол шуху Павел Максимовха атап жазганды. Ма ол адам, статьяны жигити, Бертге жазган письмосунда Къанийни сагынады.

Павел Максимов кимди десегиз, ол Ростовданды, къабарты эм малкъар халкъланы жашауларыны юсюнден кеп очеркле жазган журналистди. Аны 1931 жылда Ростовда культура революцияны таулада жайылганыны юсюнден китабы чыкыганды, ол

андан сора, 1933 жылдан башлап, бир къауум жылны Къабарты-Малкъарда Орус Бахсанда эл больницада баш врач болуп ишлегенди. Аны себеби бла Павел Максимов бери терк-терк келиучу эди.

Уллу Ата журт урушну жылларында фашистле Ростовну алганларында, Павел Хрисанфович юйюрю бла бирге Нальчикге къачып келгенди эм бир кесек заманны «Социалист Къабарты-Малкъар» газетни орус редакциясында ишлегенди. Немислиле Нальчикге жетгенлеринде уа, ол кеси

да, юй бийчеси да, кызыларын да биргелерине алып, кеси ыразылыклары бла Совет Аскерге къошулгандыла. Урушда этген жигитлиги ючюн капитан Максимов Кызыл Жулдузну ордени бла, майдалла бла да саугъаланады.

Ма ол адам Гуртуланы Бертге жазган къагъытларындан биринде Тёпеланы Къанийни юсюнден былай айтады: «Къачан эсе да бирде, бек эртте, 20-чы жыллада мен Ростовда эки таулу комсомолчу кызы бла танышхан эдим. Ала анда Таулу тиширыуаны кызыл курсларында окъугандыла. Бири Хасаниядан Оракъланы Мамушну кызы Фаризат, бири уа Быллымдан Тёпеланы Тауени кызы Къаний. Артда Фаризат рабфакны, ызы бла фельдшерле школну тауухан эди Ростовда. Андан бери Ростовда медсестра болуп ишлеп турады. Къаний а ол заманда Москвагъа кетген эди, анда ВУЗ-ну бошап, Нальчикге ишлерге къайтханды.

1941-1942 жыллада эвакуацияда болганымда, бир күн ач, суукъ да болуп, жунчуп бара турганымлай, Нальчикде обкомну къатында жаяу жолчукда олсагъатчыкъда бир сейирлик машинадан тюшген, алаамат ариу кийинген, узун санлы тиширыугъа тюртюлюп къалама. Ол, мени танып: – Жолдаш Максимов! Сизмисиз? Не болганды сизге? – деп, атымы айтып селешген эди.

Ол социал жалчытыуну наркому Тёпеланы Къаний болганды. Ол манга ол заманда бек болушханды (Аллах аны күнлерин узакъ этсин). Артда ол нёгер кызы Фаризатха

Ростовха Орта Азиядан къагъытла жазып турганды. Анда (Къазахстанда) бир гитче элчикде устаз болуп ишлегенди. Энди ол биягъы Малкъардады. Тёбен Чегемде библиотекагъа таматалыкъ этеди.

Къаний бир тюрлю бир айыпсыз, акъыллы, къаты, тири тиширыуду. Аны энтта да эсге тюшюрлюкдюле, мен ол затха ийнанам. Эки ыйыкъ мындан алгъа Фаризат чабып келгенди, къуанчын жюрегине сыйындыралмай, телеграмманы кёргозте: «Къабарты-Малкъар АССР-ни жангыдан кюралгъаны бла алгъышлайма – Къаний Теппеева». Газетледе уа нек эсе да аны юсюнден жазмагандыла алыкъа.

Ма бусагъат Советлеге айырыула болсунла да, мен анга ишекли туюлме, Къаний энтта да кеси жерин табарыкъды. Фаризат бу жыллада манга Къанийден, къарындашларыннан да келген къагъытланы окъуп турганды да, не бола турганындан аз-маз хапарлыма...»

Максимовну къагъыты 1956 жылда 26 декабрьде жазылганды.

Малкъар халкъ ата журтха къайтхандан сора, Тёпеланы Къаний Нальчикде Н.К. Крупская атлы республикалы библиотекада бир къауум ай ишлегенди. Ызы бла аны Москвагъа Партия совет курслагъа ийгендиле. Андан къайтхандан сора уа, Къабарты-Малкъарны кырал учрежденияланы ишчилерини союзну область комитетине председател этгендиле. Жети жылны Къаний ол жууаплы къуллукъда ишлегенди. Ол анда къалай тынгылы урунганын кёргенде, республиканы таматары Къанийни КЪМАССР-ни социал жалчытыуну министри этгендиле. Ол КЪМАССР-ни Баш Советини депутатына да айырылганды.

КЪМР-ни Маданият министерствону методика ара бёлюмюню таматасы, Ингуш Республиканы культурасыны сыйлы къуллукъчусу Чыпчыкъланы Магометни кызы Мадина, Тёпеланы Къанийни эсгере: «Аллай адамла аз тубейдиле. Ол мени анамы бек татлы шуху болганды. Эгечи десем да, ётюрюк боллукъ туюлдо. Жаш заманларындан окъуна шухлукъ жюрютгендиле. Ол юйюрю къурамагъанды, кеси жашай эди да, биз болганбыз аны юйюрю. Къарындашым Борисге бла манга кеси сабийлеринеча иги болганды Къаний. Биз да аны анабыздан кем кёрмегенбиз», – деген эди бир ушагъыбызда.

Къаний 1996 жылда ауушханды. Адам кезден кетсе, унутханла, эсде тутханла да чыгъадыла. Биз а, таулула, биринчи министр болган малкъарлы тиширыу Тёпеланы Тауени кызы Къанийни эсден кетерирге эркин туюлбюз.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Башламчылык

Окъуу жылгъа хазырлана

Май районну жер-жерли администрациясыны акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери эмда аланы праволарын кюроруула жаны бла комиссиясыны башламчылыкы бла «Окъургъа барыргъа болуш» деген ат бла жандауурлукъ акция бардырылганды. Аны чеклеринде сагынылган районну прокуратурасыны ырысхы жаны бла тутучлукъ этгенини себебинден дагъыда он школчу жангы 2022-2023 окъуу жылгъа саугъала алгандыла. Сабийлеге портфелье, дефтерле, сурат ишлерге альбомла, фломастерле, тюрсюнлю къагъытла дегенча затланы бергендиле.

Акция кеп сабийли, къолайсыз, къыйын жашау эмда социал болумлагъа тюшген юйюрледен жашчыкъла бла кызычыкъла окъуу жылгъа къалай хазырланганларын ачыкълар

мурат бла кюралады. Ата-аналагъа аланы бу жаны бла, окъуу процессге контроль этиу бла да законну аллында жууаплылыкларыны юслеринден эсгертиуле этилгендиле.

Эсигизге салайыкъ, шахарда жашаган эмда бу жумушха уллу кёллю болмаган хар ким да болушлукъгъа школ керекле эмда канцелярия товарла келтирирге боллукъдула. Ала тийишли юйюрлени келчилерине берилликдиле.

Сагынылган аберилени Май районну администрациясыны отуз ючюнчю номерли кабинетине (Энгельс атлы орам, 68 номерли юй) келтирирге жарарыкъды. Акция 2022 жылны сентябрини аягына дери бардырыллыкды. Сорлукълары болганла – 2-37-25 телефон номерге селеширге боллукъдула.

Бюгюн – Физкультурачыны Кюнү

Бабаланы Къууанчыны хурметине – битеуроссей турнир

СССР-ни спортуну устасы Бабаланы Къууанчыны хурметине битеуроссей турнир төрели халда жыл сайын кыралдады. Быйыл ол онжетинчи кере бардырылады.

Аны къууанчы халда ачылуу тюенене Нальчикде «Гладиатор» спорт комплексе болганды. Анга РФ-ни Кырал Думасыны депутаты Геккиланы Заур, республиканы спорт министри Ислам Хасанов, КъМР-де Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченный Зумахъ-

категориялы судья Владимир Востриков, спортну халкъла аралы устасы Максим Кузнецов, Россейни сыйлы тренери Мухамед Емкужев къатышхандыла.

– Бу эришиуле бла байламлы мени эки сезим бийлейдиле. Биринчиси, жарсыугъа, бюгюнлюкде арабызда Баба-

къадарда жашайды, дейдиле. Къууанч а сабийлерини, жууукъ-ахлуларыны, бизни барыбызны да эсибизде къалганды.

Эришиуге келген спортчуланы, аны къурагъанланы, тренерлени да алгъышлай, бу ишге къатышханлары ючюн жүрек ыразылыгымы билдире. Къууанч огурулу адам, айтхылыкъ спортчу болганды. Турнирни Къабарты-Малкъарны къыраллыгыны 100-жыллыгыны аллында бардырылганы да бошдан болмаганын чертирге тийишлиди. Баба улу туугъан жерин бек суйгенди, анда бирлик, шухлукъ кючленирине уллу къыйын салганды, – дегенди Зумахъулланы Борис.

Геккиланы Заур турнирни

кесини кепжыллыкъ тарыхы болганын, анга уллу магъана берилгенин белгилегенди. Ол кеп умутландыргъан, къарыулу дзюдочулагъа жол ачханды деп, жыйылгъанлагъа мамырлыкъ, игилик, насып тежегенди.

Ислам Хасанов дзюдочуланы, тренерлени да Правительствоу эм Спорт министрствону атындан алгъышлаганды: «Бюгюн мында бир биригизге къаршы сюелгенигиз бла бирге арда жашауугъа кеп жылланы шухлукъ жүрютюрк керттенгле табарыгъызгъа ишексизме. Ариу, эсде къалырча хорламла болдуругъуз», – дегенди.

Судьяланы россейли федерацияларыны атындан

Владимир Востриков турнир дзюдодан эришиулен календарында энчи жерни алганын, хорлагъанла спартакиаданы Саранскда августну ахырында боллукъ финалында тутушурукъларын билдиргенди.

Эришиулеге бизни республикадан, Ставрополь крайдан, Къарачай-Черкесден, Чеченден, Шимал Осетия-Аланиядан, Ингушетиядан, Самарадан, Саратовдан, Челябинксден, Санкт-Петербургда эм кеп башха шахардан бла региондан спортчула къатышхандыла. Турнир талай кюнню ичинде бардырыллыкъды, аны эсеплери экинчи ыйкъда белги боллукъдула.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

улланы Борис, СКФО-да мероприятияла кырау жаны бла департаментни башчысыны орунбасары Абдурагим Эльдарханов, олимпиада

ланы Къууанчыны болмаганы, экинчиси уа – аны хурметине быллай даражалы турнир бардырылганыны къууанчы. Инсан унутулмай тургъан

Спортда жетишимле саулукъну кючлендириуден башланадыла

Тырныаузда, саулай Элбрус районда да физкультурагъа не заманда да уллу эс бөлюнгенди. Шахарда «Геолог» эм «Бахсан» спорт комплексле ачылганы уа жарау этерге суйген сабийлени, абаданланы да саны бютюн кеп болганды. Ала спорт заллагъа къарыу алыр, саулукъларын кючлер муратда келгендиле. Алай алыны асламысы эришиулеге къатышыргъа, жетишимли болургъа итингенледиле.

Бюгюнлюкде Тырныаузда олимпиада резервли эки спорт школ ишлейди, районну эллеринде алыны бөлүмлери ачылгандыла. Жараулагъа жүрюгенлени саны 1800-ге жетеди. Ала кёбюсюнде спортну кюч тюрлюлерин – грек-рим тутушууну, боксуну, каратени, ауур атлетиканы эм башха единоборстволаны – сайлайдыла. Футболдан, волейболдан, спорт гимнастикадан секцияла, тренажёр залла да бош турмайдыла. Физкультура-асламлы иш бла билим берюу учрежденияланы 5 мингге жууукъ окуучулары, Элбрус регион колледжни студентлери да кюрешедиле.

Жарауны бардыргъан тренерле 60-ха жууукъдула, ала квалификацияны этгендиле, уллу сынамылары болгандыла, «Россейни сыйлы тренери» деген атны жүрютгенле да бардыла. Алай бла районну гёжефлери даражалы эришиуледе хорлагъанлары сейир туююлдо.

Районну спорт жаны бла башчылары физкультура-асламлы ишни тийишлисича кыраулагъа сакъдыла. Спорт эм битеулю билим берген мектепле, аскер комиссариат, ДОСААФ-ны жер-жерли бөлүмю бла бирге башха-башха жыл санда аслам сабийни къатышдырыу жаны бла да кеп тюрлю ишле кырайддыла. Комитетни башчысы Жаппулары Магомед билдиргенге кёре, быйыл да Тырныаузда иги кесек эришиу этдю-

рюлгенди. Ол санда ауур атлетикадан бла каратеден къызланы бла жашланы араларында КъМР-ни биринчилиги, жашланы араларында каратеден СКФО-ну биринчилиги.

Дагыда грек-рим тутушуудан районну спорт школуну алгыннгы директору Сабанчылары Расулну, боксда атын айтдыргъан Доттулары Ахматны хурметлерине турнирле кыралгандыла. Жаш ауур атлетчиле жай спартакиаданы экинчи кесегинде сынашхандыла. Ол да Ностуланы Хажу-Муратха жораланганды. Шахарда, элледе да спортну бла саулукъну онкюнлюклери, «Зауукълу стартла», гитче футболдан бла волейболдан эришиуле бардырылгандыла. Районда этдюрюлген турнирлеге 1330 спортчу къатышханды.

Спорт шоллада жарау этгенле 2022 жылны биринчи жарымында 46 регион, битеукъырал эм халкъла аралы эришиуле къарыуларын сынап кёргендиле. Грек-рим тутушуу бла кюрешгенлени араларында Локияланы Жамболат къууандыргъанды, ол Россейни чемпионатында кюмюш майдал къытханды. Кыралны 18 жыллары толмагъан гёжефлерини араларында чемпионаттында экинчи жерге Локияланы Руслан чыккъанды, СКФО-да уа Кациланы Абдурахман хорлаганды.

Ауур атлетикада да кёл этдирирча жетишимле бардыла. Аслан Каскулов

Россейни кубогунда экинчи болганды, Гюлюяланы Тамерлан бла Къадырланы Махмут къыралны биринчилигинден «доммакъла» бла къайтхандыла. Алина Малухова, округда ючюнчю болуп, спортну устасыны мардасын толтурганды. Россейни каратеден кубогунда эм кючлюге Вера Ковалева саналганды. «Кубок АК-Барс» эришиуден «алтынны» Керим Алихаджиев келтиргенди, Эльмира Хаджарова уа ючюнчю жерге чыккъанды. Боксдан «Юность России» чемпионатта эм кючлю Макытланы Хасан болганды, «кюмюшню» Гыжгыланы Юсюп алганды.

Быйыл спортну устасына кандидатланы санына да къошулганды, нормативлени грек-рим тутушуудан Кациланы Абдурахман, ауур атлетчи Жаппулары Тамерлан, каратечи Эльмира Хаджарова толтургандыла. Асламлы разрядла 8 ауур атлетчиге бла жети баскетболчугъа берилгендиле.

Жай – солунуу бла юйрениу-жарау этиу жыйылулары кезиуюдо. Алда спортчулары жангы жууаплы эришиуле сакълайдыла, гёжефлерибиз алада жетишимли болурларына да ийнанырчады.

Анатолий ТЕМИРОВ.

ИТИНИУЛЮК

«Совет суратчыларына чыгъармаларына кырап юйреннгенме»

– Мурат, кесинги юсюнден бизге бир хар айтсанг эди. Бу сурат ишлеу хунер санга кимден этген болур, кылай бла келгенди?

– Нальчикде тууганма, ёсенме. Юйорю-бюзде художник болганды деп айталмайма, атам, анам да башха иш бла кюреше, жашау тиричилигин эте жашайдыла. Бу тюрлю хунерим болганын школда окугъанымда эслегендиле – кыбыргъа газет этиучю эдим анда. Сурат этиуден устазым айтып, анам художестволу школгъа элтген эди ансы, юйде таматала мен баш тутарча усталык алсам суйгендиле. Алтынчы классда окъуй

«Таула».

эдим ол заманда. Тёрт жыл анда живописьге юйреннгенме.

– 2005 жылда, санга онтёрт жыл болганды, «Все краски мира» деген халкъла аралы сабий конкурсда лауреат диплом бла бирге Россейни культура министри А.С. Соколовну ыразылык къагъытын алганынг эсимдеди. Дагыда ол художестволу школда окъугъан жылла не бла кыалгандыла эсингде?

ФЕСТИВАЛЬ

Адабиятны ариу дуниясында

Бу кюнледе Нальчикде Кыбарты орамда «Периметр» деген кенгликте «Букля» атлы адабият клуб эм Кыбарты-Малкъар кырал университетни «Кеп функциялы жаш телю арасы» Россей жаш телю грантын болушлугу бла кырагъан «Букля» деген жаш телю адабият фестиваль барады.

Аны ачылыуна аталган жыйлыуу КыМР-ни «Жаш телю арасыны» таматасы Саида Жанимова ачханды. Ол, ары келгенлени форуму ачылганы бла алгышлап, анга кыатышханлагъа бийик жетишимле тежеп, сёзю республиканы жаш телю жаны бла министри Азамат Люевге бергенди.

– Быллай чыгъармачылык аулап тургъан жерге келип, бу къадар сабийни, аланы этген ишлерин кёрген аламатды. Бу эки-юч кюнде бизни аланы этгенлерине кыараргъа, жаш поэтлини, жазычулары жазыу ишлерине тынгыларгъа да онгубуз барды. Жаш телю, унутуп кыоймай, таматаладан кыалган ариулукъну, иги затланы кёбейте барыргъа борчлуду. Орамлада чыгъармачылык кенглик кепден-кеп бола барады. Ол аламатды. Болсада быллай байрамланы биз уллу майданлада кыараргъа да боллукъбуз, кёбюрек адам келирча, кёрюрча, кёлленирча, – дегенди ол эм фестивальчылары, алагъа кыарагъанланы да жашлыкны бу сейир чыгъармачылык байрамы бла алгышлап, аланы барына да бу жаны бла хорламла тежегенди.

Аны бла бирге министр жаш телю фестивалыны кырагъанлагъа – Саида Жанимовагъа бла Марина Битоковагъа жорек ыразылыктын билдирип, экинчи жылдан башлап, «Студент жаз башы» фестивалыны чеклерине энчи адабият номинация кийирирге боллугъун белгилегенди.

Андан арысында фестивалгъа келгенле бу

Бусагъатда белгили художниклени тизмелеринде, анга отуздан энди атлагъанлыкъгъа, таулу жаш Аналаны Омурбекни жашы Муратны аты терктерк айтыла башлагъанды. Газет окъучуларыбызны аны бла шагъарей этебиз.

– Сабий конкурслада хорламларым кеп болгандыла. Сёз ючюн, «Выборы», «Наш город» деген эришулене экинче да лауреатха чыкыганма. Аллаи хорламла сабийни бек кёллендиредеди. Область магъаналы кёрмючлеге да кыатышханма ол заманда. Не тюрлю экспозициялагъа да ийгендиле суратларымы. Сау болсунла.

– Андан ары кыадарын кыалай болганды?

– 2008 жылда Ростовда М.Б. Греков атлы художестволу училищеге киргенме. Анда ючюн-чю курсда окугъанымда, «Творцы XXI века» деген кёрмючде «Пейзаж с церковью» деген суратым ючюн «Приз зрительских симпатий» деген даражагъа, ызы бла Саратовда баргъан Битеуроссей пленэр эришуеде экинчи жерге чыкыган эдим. Ол заманда Императорну православный палестин обществу мени Сыйлы къагъыты бла сауғалагъанды.

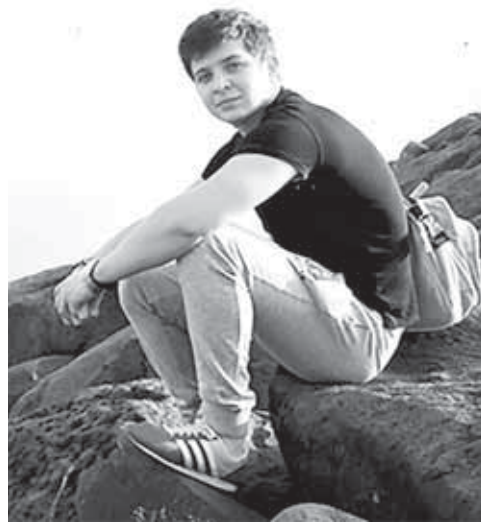
Училищени 2013 жылда бошап, андан ары Москвада Художестволаны Россей академиясыны Суриков атлы художестволу институтунда окугъанма.

– Кыыйын болур эди юйден узакъда?

– Тың да болмаз, Ростовда болгандымда кыыйналганма биринчи заманда. Москвагъа уа, юйренип тышгенме да, кыыйын кёрюнгенди деп айталмайма. Анда окугъан жылларым кеп бергендиле манга, жол да ачхандыла. Художестволу академия алтын майдалы бла сауғалагъан эди. Россейни культура министерствосу уа Кырыз стипендиягъа тийишли кёргенди. Ол аз тюрлю студентге.

– Устазынга кимни санайса?

– Николай Владимирович Колупаевни мастерскоюнда окугъанма. Олду устазым. Сора дагыда совет художникледен, аланы ишлеринден да юйреннгенме. Бюгон да юйрениме.

– Диплом ишинг не болганды?

– «Кыурман» деген сурат.

– Кеп кёрмючлеге кыатышаса. Не бердиде ала санга?

– Кёрмючледе сурат ишлеу кыайда, кыалай айныгъанын билдирге онг чыгады. Кесинг да юйренесе, сенден да юйренидеди. Жандаурлугъ а таулуны кыанындады.

– Илхам кыайдан келеди? Темаланы кыалай сайлайса?

– Тюшюмде кереме асламысында. Темала тапхан кыыйын тюрлю, аланы суратда кесинг оюмлагъанча кёрюзген амалланы излерге керекди ансы.

– Бусагъатда не бла кюрешесе?

– М.Б. Греков атлы аскер студияда ишлейме. Плакатла, баталия темалы суратла, портретле, излегенлерине кере, не деселе, аны ишлейме.

– Халкынг бла байламлыгынг кеп суратларынгда кёрюнеди: «Таула», «Кийиз», «Эшекде баргъан жашчык», «Кыурманга аталган ёгюз», «Ауушда», «Кыойчу», «Тарда», «Жол айырылгъанда», дагыда башхала. Художникле союзуна киргенсе. Москвада кыалыргъамы сюесе?

– Угъай, энтта да бир тёрт-беш жыл мында болургады муратым, байламлыкъда кыуаргъа. Артда уа юйге, Нальчикге, кыайтырыкъма.

– Аллах онг берсин. Ишингден кыууан, муратынга жет, Мурат.

Ушакъны МУСУКАЛАНЫ
Сакинат бардыргъанды.

ЖАНГЫ КИТАП

Сезимледен бла умутлаган толужу тизгинле

Бу кюнледе Жеттеланы Хусейинни Владимир Владимирович «Жашау жырым – жол нёгерим» деген аты бла назмула китабы чыкыгъанды. Аны хар чыпырагы ача, ары дери кёрмеген суратла кез аллынга келедиле. Хар сёз, хар тизгин кесине эс бурдурмай кыоймайды.

Анда малкъар, орус тилледе чыгъармала да бардыла. Бир китапта эки тилде басмаланган назмула аны бютюнда байкъландырадыла. Окъуй баргъан аны кеси кере барлыкъды.

Хусейин кеси Кенделенде тууганды. Анда школну бошагъанды. Юрист, аш-азык хазырлагъан, тау бизнес усталыкыла да окугъанды. Кыара ишден да арха турмагъанды. Кыойчулукъда, малчылыкъда, жерчиликде да урунганды.

Атасы Жамал уста хуначы эди. Жаш сабий заманында, анга болуша, ол ишге да юйренгенди. Анасы уа Текуланы Мухаммад-Олийни кызы Марьям назмула, жырла жазып аланы айтыргъа бек суйгенди. Андан келген окъуна болур Хусейинге назмулукъ хунер да.

Ол кыурагъан тизгинледе уа биз таза суймекликни, туугъан элине тансыклыкны шарт керебиз. Суймекликни да хар ким кеси ангылагъанча, кеси излегенча, мурат этгенча айтыргъа, суратларгъа кюрешеди. Хусейин а: «Суймеклик жырыма ышанама», – дейди. Ол сезим анга кыаруу, кюч бередиде. Жашау гъа жангы кезден кыаратады.

Жетте улу къаламны кыолуна алып, жашауу энчи кез кыарамына кере кёрюзюрке излейди. Аны тизгинлеринде тышле, жырла, сезимле, умутла жашайдыла. Ала учундурдыла аны, ала бердиде илхамны да.

ТЮШ

Жукъусуз кечеле,
Узакъ тышлерим.
Жел макъамы,
Тереземи кыагъа.
Жюрегими жырына
Жууап табылмай,
Ол желни жылыуунда жылына,
Чолпан жулдугъа,
Чууакъ тангнга,
Бийик таулагъа
Кыарайма. Сени сыфатынг
Ма, алада кюрюннгенча,
Уянама – тыш.
Жоралай тышюмю
Кийик уугъа,
Тауда буудан,
Къолда къоян ахшы
Деп, жапсарама
Кеси кесими.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

ариу тюбешиюну кыурагъанладан бири, белгили журналист, Кыбарты-Малкъар кырал университетни филология институтуну орус эм тыш кыраллы адабият кафедрасыны доценти Марина Битокованы «Жазычула нек жазадыла, окуучула да не зат ючюн окъуйдула» деген лекциясына тынгылагъандыла. Алим кыыз анда адабиятны табийгъатыны, ол неге керек болганыны, жазычула не оюм бла жазгъанларыны, бюгон окуучула неге артыкъ эс бургъанларыны, нени излегенлерини юсюнден айтханды. Айхай да, эшитген затларыны юслеринден кеслерини оюмлары болгъанла чыкыгъандыла. Алай бла эки жанына да хайырлы ушакъ баргъанды.

«Букля» фестивалыны биринчи кюню режиссёр Александр Сокуров салгъан «Русский ковчег» деген кинофильмге кыаруу бла башалгъанды.

Экинчи кюн фестивалчыла психология илмулары кандидаты Будимир Нагоевни, Марина Битокованы, философия илмулары доктору Мурат Хоконовну, Россейни Илмула академиясыны этнология эм антропология институтуну аспиранткасы Тамара Битокованы лекцияларына тынгылагъандыла. Алай бла эки жаны да соруу-жууап дегенча ушакъ бардыргъандыла. Фестивалны ишине республикадан тюрлю-тюрлю адабият жанрлада жазгъан онеки жаш поэт эм жазычу кыатышхандыла. Ала ачыкъ микрофонну аллында чыгъармаларын окугъандыла.

Окугъанла дагыда болгандыла – гитче сабийчиклеге деп энчи окъуу кыуралгъанды, ала жомакълагъа да суйюп тынгылагъандыла.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

Халкыбыз жаратылганлы бери малчылык, жерчилик бла кюреше келеди. Малчылыкка уа аслам эс бурулганды, жашаган жери анга иги келишгени себепли.

Адамларыбыз бурунгудан бери малны этин, жүнүн, терисин, мюйюзюн, кышмыларын окуна жаратканды. Этинден ненча тюрлю ашарык этгендиге, ол санда битеу дуниягга айтылган

Бешжыллык мангырмазды. Алты жылдан атлаганга уа суу ичмез дейдиле. Бешжыллык кочхар - иртизада, кыйгга айланмаз а асыры кьартдан кыйланы урлукландырыгга жарамачу кочхар.

Жаз башында тууган малгга бизанк дейдиле. Кышдагына - жюмел. Чончайма уа ашдан тохтаган семиз кыйду. Кетюрем деп арык

тадыла. Андан сора сол арт аягындан тагып, терисин аладыла. Башын, тёрт аягынын, кыйрук учун бирге салгандыла.

Терисин ичин алып бошагандан сора санлагандыла: эки жапхак, эки бут, эки кыбыргга, омурула, кыйрук. Малны санлап бошагандан сора кесекле этедиле. Сёз ючюн, жалпакдан юч юлюш чыггады: базук, кысха илик, жау орун. Кыбырггасындан алтысы: ногана, эки башлы, юч башсыз.

Кёюрек иегиси алтыгга юлешинеди. Бут тёртге: ашык илик, орта илик, кылак жан суюк, тешикли жан суюк. Кый кыйрукдан онбир жик болады. Алагга минчакла деп да айтадыла. Ала да тууралып, юлюшлеге кышуладыла. Омуроланы бичак бла айрадыла, балта бла урмай.

Курманлыккга кый союлса, аны онг жапхагы энчи юлюш болуп юйде кылады. Андан сора да базук бла боюн жик. Курманда союлган малдан юч юлюш этиледиле. Бири юйде кылады, экинчиси жууклагга, кюншулагга бериледи, ючюнчюсю - садакгага.

Юйно иесине - базук суюк, бай бийчеге - кысха илик. Онг кыбыргга, онг жапхак да юйде кыладыла. Кык этиледиле. Кырк кюнден ашыра жырнагга кышуладыла.

Бирде жёрмелени да кык этип болгандыла. Ала бла жоюучуну сыйлагандыла. Алайды да, курманлыккга союлган малдан жыйырма алтыгга юлешинеди. Аладан тогузу юйде кылады. Онжетиси жууккга, кюншугга садакгага чачылады.

Башында айтханыбызча, малны биз белгилегенден башхарак жарашдырганла да болурла, биз а билгенибизча айтдык.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Эсгертиу

Эки кере төлөргө тюшмезча

«Россети Северный Кавказ» «Каббалкэнерго» биригу хайырланылган ток ючюн хакны контролёрлагга төлөргө жарамганын эсгертеди.

Арт заманлада хыйлачыла кеслерин контролёрла сундуруп, жамаатдан ачка кыяргга кюрешген кезиле ачыкланадыла. Аны бла байламлы компанияда ток ючюн төлеуле жаланда офиследе неда энчи пунктлада этилгенлерин билдиредиле. Алагга бир тюрлю сылтау бла келалмагганлагга уа, «Россети Северный Кавказ» компанияны «СветОнлайн» мобил кышагы болушуркду.

Хайырланылган ток ючюн хакны айны онусундан кеч

кыалмай төлөргө тийишлиди. Аны бла бирге ай сайын эсеплеген приборла кёргюзтгенни суратха алып, аны юсюнден 23-26 кюнде компаниягга жиберирге керекди. Ол сётчикни ишлегени бла ишлемегенин билдирге болушады. Бирде юй бошуна турганлыккга, ток ючюн квитанция келип, арада ангылаусулук чыгаргга да болады.

Заманында этилген төлеулен хайыры бла республиканы электрочюк бёлюмю ишин тынгылы бардырады, ол санда ток бла сылтаусуз жалчытырча эм аны кечтосун ёсдююрча мадар этиледиле.

ГАЗЕТНИ 93-чю НОМЕРИНДЕ
БАСМАЛАННАН
СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

ЭНИНЕ: 1. Шаудан. 4. Сюрюн. 7. Адакка. 9. Бота. 10. Эююл. 11. Кыдалуу. 12. Таза. 15. Аллы. 17. Халсызлык. 18. Жумарук. 21. Уумалык. 23. Чарлак. 27. Махтау. 30. Бырнаклау. 32. Гура. 34. Алан. 37. Жыртхыч. 38. Маму. 39. Агъаз. 40. Чырпы. 41. Хуначы. 42. Кырмау.

ЁРЕСИНЕ: 1. Шабат. 2. Устаз. 3. Налатлау. 4. Сарынлау. 5. Гауел. 6. Налчы. 8. Араккы. 13. Ауруу. 14. Ачка. 15. Акыла. 16. Латыш. 19. Рота. 20. Кыюу. 21. Уят. 22. Мина. 24. Асыу. 25. Лаба. 26. Кыргышчы. 27. Малчылык. 28. Хауа. 29. Арпа. 31. Автор. 32. Гумух. 33. Роман. 35. Лагым. 36. Назму.

Адет-төрөлерибиз

Мал тейриси – адам

шишлик, жаубауур, уча, сохта, жёрме.

Жюнүндөн а халы этип, чепкен сокгандыла. Андан сора да, жүн кёлекле, кенчекле, жыйрыккыла, чындайла эшгендиге, кийизле, кыйозле сокгандыла. Дунияда белги башлыккыла, жамычыла хазырлагандыла. Терисинден - а тонла, чарыккыла, чабырла, жантаула, дагыда кеп затла.

Башха малдан эсе, кыйланы кёбюрек тутхандыла. Тау этеклеринде белге жетген ханслы жайлыккыла мал иги айныганды, семиргенди.

Кеп жылла мындан алда уа бу тейрелеге келген жоюучула анга эс бурмай кыймагандыла. Жазмаларында ала тауула малны хазна затын кыймай хайырланадыла, дегендиге.

Ууак аяккылыны юслеринден айтханда, тууган кыозугга кыггана, биркюнлюкге уа тирилди дейдиле. Экикюнлюк - сюрюне, ючкюнлюк - эритир. Бирайлыккыла - тейбеде ойнар, алты айда - азмаз токкыла. Жыллык тиши кый ишек болады, жыллык бичилген кочхар а - ишек ирик. Эки жылда - ёнгеч, ючжылкыда - зада. Тёртжыллыккыла уа узада дейдиле.

малгга айтадыла. Кюлда ёсген илеш малгга кыюу дейдиле. Ирик бичилген гитче токкыла. Тохай - бичилген мюйюзсюз кыозу.

Тауула малны хазна аберисин кыймай хайырланадыла деп башында да сагындык. Сёз ючюн, жүнүн былай файдаланадыла. Сюзюк жүндөн узун зыбыр шынтагы халы чыггады, кеси да кючю болады. Созулган кыозу жүндөн - ич кийим, токкылауундан а чепкен, кенчек этедиле. Кычхарныккы уа - кийизге, жамычыгга. Терисин ийлеп, тон, габара, кьаптал, аркылыккы тикгендиге. Сюегинден а биз, ийне, сыппа ишлегендиге.

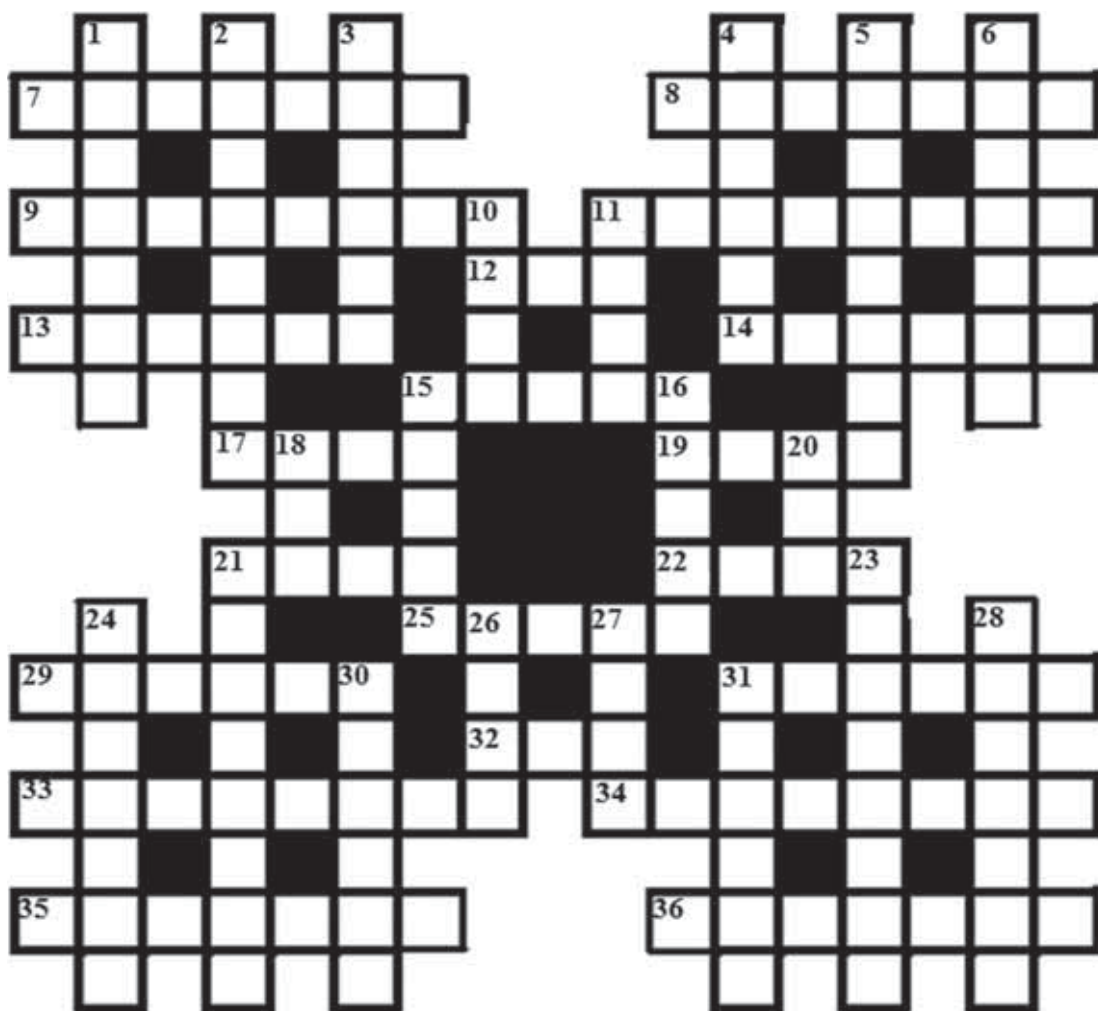
Ашыккыла бла сабийле ойнагандыла. Терисинден гыбыт, кыпчык, тулук этилгенди. Ууак аяккылы малны сойганды, терисин жырмай алып, хазырланган орунга айтадыла гыбыт деп, ол жау чайкыргга, айран, сют юрюютюрге жараганды. Тулук да ол халда текени, бузоуну, тананы терилеринден ийленип этилгенди. Тулук тую тонкыйса, тогуз гыржын чыгар дейдиле тауула.

Кюйну боюнун кыбылагга буруп, бисмиллахи, Аллаху акбар деп тар-

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 7. Гитче сабий. 8. Элни, бир жерни халкы. 9. Ийман жолу. 11. Тауукну сауггасы. 12. Орта. 13. Орта Азияда жашаган халк. 14. Этни ол тюрлю этип асырагандыла кышха. 15. Бёрю кыаумдан жаныуар. 17. Мирзеу. 19. Бийик жетишимли адам. 21. Улуу юй. 22. Аллаи итле полицияда ишлейдиле. 25. Аны бир-бир эр кишиле юрютедиле. 29. Жилуу. 31. Сары чайыр таш. 32. Азияда патчах. 33. Тилей юрюу төрели болган адам. 34. Ариулук. 35. Нальчикни кыйыры. 36. Аллаи баггалы ушкокну юсюнден «Татаркыан», «Азнауур» деген халк жырыла айтылады.

ЁРЕСИНЕ: 1. Инжилиу. 2. Аллах кыраган дуния. 3. Ариу суу кыанатлы. 4. Сютню башы. 5. Сермешледе туккыум, кырал белги тутуп барган. 6. Затны бир кесек заманга алыу. 10. Бузоу. 11. Этген ишинг ючюн жууап беруу. 15. Тёзюм. 16. Кётет. 18. Юй чырагы. 20. Ансыз кызыны эшмелери болмайды. 21. Кийикни тюрлюсю. 23. Адам ёлгенде кесилген мал. 24. Баггалы дарий. 26. Жауундан сора келген суу. 27. Амма. 28. Алгын ала бла ёнчелегендиге. 30. Ишни болур заманы. 31. Эрттегили аскерчи аллай болганды.

Профессионала

Аны баш ышанлары – жууаплылыкъ бла къайгырыулыкъ

Быйыл От тюшюуге къажу федерал надзор служба къуралгъанлы 95 жыл болады. Бююнлюкте ол эм уллу хатаны кетериуде уллу сынама жыйгъан, болушлукъгъа чыгъаргъа не заманда да хазыр болгъан, адамланы къутхарыр ючюн жанларын аямай кюрешген, инсанла къуллукъ этген кючлю органды.

Къазакъланы Адам аллай жигит уланларыбыздан бириди. Ол МЧС-ни Черек районда надзор эм профилактика жаны бла бѐлюмюнде урунады. Министерствода 2007 жылда, МЧС-ни Воронежде от ѐчюлтюу-техника училищесин бошагъанлай, ишлеп башлагъанды, Нальчикде от тюшюу надзору инспектору болгъанды. Ол заманда окъуна туугъан Черек районуна дознаватель къуллукъгъа кѐчгенди, анда 15 жылны от тюшгенни сылтауларын ачыкълау бла кюрешеди. Ишин бардыргъандан тышында, ол билимин ѐсдюрюнюю да къоймагъанды – Шѐндюгюлю гуманитар академияны таууханды, ведомствону вузларында усталыгъын кѐтюргенди.

– Бизге иште кече-кюн да турургъа тюшеди. Къыйын

Къазакъланы Адам Михаил Надѐжин бла.

болумну юсюнден билдириу келгенлей, мычымай жолгъа чыгъы – баш борчларыбыздан бириди. От тюшген жерге жетгенлей, мен алайны тинтирге, адамланы араларында соруу бардырыгъа, документлени хазырларгъа керекме, – деп ангылатады Адам.

– Ёртенни сылтаун табар ючюн а, кюлден бла кѐсеу башладан къуралгъан тебелени къазаргъа тюшеди. Биз адамланы бла мюклени от тюшюуден сакъларгъа керекбиз, аны ючюн а къыйын болумгъа къаллай чурумла келтиргенлерин тохташдырыгъа тийишлиди.

Адам жууаплы участкасында меямланы бла журтланы от тюшюуден сакълау не халда

болгъанын тинтеди, адамланы бу жаны бла тарыгъуларына къарайды, жамаут бла ангылатыу ишни да бардырады. Кѐп жылланы бет жарыкълы уруннганы, ишине жууаплы кѐзден къарагъаны ючюн кѐп кере саугъаланганды. Алай эм уллу махтаугъа уа былтыр майда этген жигитлиги ючюн тийишли болгъанды. Кече Къашхатауда юйлени бирине от тюшгенди. Ол кезиуде Адам нѐгери бла кесини машинасында алайда бара болгъанды. Ала олсагъат жана тургъан юнью арбазына чабып киргенди, анда жукълап тургъан адамланы уятып, къоркъуусуз жерге элтгенди, от ѐчюлтюу-къутхарыу службаны чакъыргъандыла. Адамланы жашауларын сакълауда тюз оную этип, аны таукел толтургъаны ючюн МЧС-ни регионда Баш управлениясыны таматасы ич службаны генерал-майору Михаил Надѐжин анга энчи ыразылыгъын билдиргенди эм управленияны сыйлы грамотасы бла саугъалагъанды.

Биргесине ишлеген нѐгерлери, Адамны юсюнден айта, огурулулугъун, болушургъа хазыр, жууаплы инсан болгъанын чертедиле. Ишинде жетишимлеге уа анга спорт бла кюрешгени да себеплик этеди, ол грек-рим тутушудан спортну устасына кандидатды, бусагъатда жюзюу эм чабыу бла кюрешеди.

Адам юй бийчеси Елена бла бирге жаш бла юч къыз ѐсдюредиле. Сулейман да, грек-рим тутушудан жараулагъа журуйдю эм, атасыча, къыйын болумгъа тюшген адамлагъа болушургъа мурат этеди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия хазырлагъанды.

Бушуу

Халкъ педагогиканы ЧЫНТТЫ УСТАСЫ ЭДИ

Бу кюнледе Къабарты-Малкъарны илму эм жарыкъландырыу жамауаты уллу бушуу сынагъанды: 85-чи жылында педагогика илмуланы кандидаты, этнопедагогикадан кѐп илму иш жазгъан, фольклорчу, Халкъла аралы педагогика билимлени академиясыны член-корреспонденти Гуртуланы Бертни къызы Мариям дуниясын алышханды.

Мариям 1937 жылда 2 сентябрьде Нальчикде малкъар адабиятны мурдорун салгъанладан бири, белгили поэт эм жазыучу Гуртуланы Бертни юйюрюнде туугъанды.

Кѐчгюнчулюктен ата журтха къайтханлай, КъМКЪУ-ну, ызы бла Бакуда Азербайджан къырал пединститутну аспирантурасын бошап, 1969 жылда этнопедагогикадан кандидат диссертациясын кѐруулагъанды.

Совет къыралны ичинде халкъ педагогикадан аллай иш жазгъанланы араларында ол бешинчи болгъанды, Шимал Кавказда уа – биринчи. Сюрюнден сора энди аякълана келген малкъар халкъгъа ол уллу жетишим этди. Бююнлюкте этнопедагогика (халкъ педагогика) айныгъанды. Ол заманда уа, жолсуз жерде жол ызлап баргъанча, къыйын этди биринчи болгъан.

Андан сора Мариям КъМКЪУ-да педагогиканы тарыхындан эм методикадан дерсле берип, илму ишле жазып тургъанды. Ол этнопедагогика илмуну пионери россей академик Г.Н. Волкованы сохтасы этди. Кеси алгъан билимни жангы телюлеге берип, кѐплеге устаз болгъанды. Къарачай-малкъар халкъ педагогиканы тагыларын тинтип, магъанасын ачыкълап, аны школлада, сабий садлада да хайырланырча, кенг жаяргъа кѐп къыйын салгъанды. 1995 аны Къарачай-Черкес педагогика университетге ишлерге чакъыргъандыла. Ол анда беш жыл урунуп, Нальчикге

алай къайтханды. Солугъа кетгинчи, КъМКЪУ-да устазланы билимлерин ѐсдюрген институтда дерс берип тургъанды.

Ол жашаун миллет педагогиканы, аны методика мурдорун айнытыуу, ата-бабаланы амалларын жашауда сабий ѐсдюрюуде хайырланууу атагъанды. «Къарачай-малкъар халкъны этнопедагогикасы», «Къарачай-малкъар халкъны сабий оюн фольклору», «Бешик жырла», «Халкъ педагогика – жаш устазлагъа» деген эм башха китапаны авторуду. Аны илму ишлери малкъар, орус, къабарты, азербайджан, къумукъ, осетин эм башха тиллеге кѐчюрюлгендиле.

Мариямны таныгъанла ол юйюрюне бек сакъ болуучусун, не заманда да аны къайгъысы бла жашагъанын биледиле. Ол кичи къарындашларына бла эгечлерине, кѐчгюнчулюкню къыйын заманындан башлап, къайгыра келгенди. Арта уа аладан туугъанлагъа да къыйын салгъанды. Кѐплени ариу сѐзю бла таукел этгенди, адамны саугъа бла къууандырыргъа суйгенди.

Аны илму ишлери уа энта да кѐп телюлеге хайыр келтирикдиле.

Аны юсюнден жарыкъ эсгериуле аны таныгъанлары, ахлу-жууукъну, биргесине ишлеглени, сохталарыны эслеринден кетерик тюйюлдюле.

Ахлулары, шуюлары, биргесине ишлеглени.

Пенсия фонд

Стажгъа дагыда къаллай кезиу киреди

Россейни Пенсия фонду тиширууу къарагъан кезиуун да санайды, ол ананы уруну стажына киреди. Аны ючюн ЗАГС-дан керекли шартланы, аналыкъ капиталны неда Президентни указларына кѐре берилген телеулену юслеринден информация алынады.

Тишируулагъа сабийлеге къарагъан жыллары лицевой сѐтларына къошулгъанлары хайырындан пенсияла жангыз бир заявлениядан сора тохташдырыладыла. Аладан клиент службалагъа барыларын неда шагъатлыкъ этген башха документлени берирлери изленмейди, деп билдиредиле Пенсия фондну регионда бѐлюмюнден.

Алай бла анагъа сабийине 1,5 жыл толгъунчу

къарагъан кезиуунде 2,7 пенсия коэффициент бериледи. Экинчи сабий бла тургъан заманы ючюн балла кѐбюрекдиле – 5,4. Ючюнчу неда тѐртюнчу балагъа къарагъан кезиуде да уруну стажгъа 1,5 жыл къошады, пенсия коэффициентле уа 8,1 боладыла. Тѐрт сабий ѐсдюрген ана 24,3 коэффициентге дери жыялыккъды, бююнлюкте жыл саннга кѐре пенсиягъа чыгъаргъа ол тамамды.

Сабий туугъанындан сора ана ишин андан ары бардырса, пенсиясын тергегенде эм файдалы стаж бла коэффициентле (сабийге къарагъан неда уруннган) саналлыккъдыла. Аны бла бирге сабийге къарагъан кезиу анагъа саналмагъан эсе, атаны балларына къошулургъа боллукъду.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Шеф-редактор
ТЕКУЛАНЫ Хауа

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редактор),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат, ТИКАЛАНЫ Фатима, ТРАМЛАНЫ Зухура, УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24. Секретариат - 40-93-62. Кореكتورла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.
Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кѐре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Кульчаланы Зульфия - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретары орунбасарлары; Геляланы Валя (1,2,3,10-чу бетле), Бийчеккуланы Жаннета (4,9,11,12-чи бетле) – кореكتورла.

Тиражы 1452 экз. Заказ № 1635
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспекти, 5
электронный почтасы: elbor_50@mail.ru